

הילך # 1 - ותנא תונא

ותנא תונא

רש"י בבא מציעא ד, א

ותנא תונא כו' - קא סלקא דעתך דלר' חייא טעמא דמתניתין משום דאנן סהדי דמאי דתפיס דיליה הוא, והוי כמנה לי בידך והלה אמר אין לך בידי כלום, והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים, וכי אידך דר' חייא, דמחייב ליה שבועה דאורייתא.

והא הכא - דהך העדאת עדים אנן סהדי דמאי דתפיס האי הילך הוא, שהרי בפנינו הוא.

וקתני - דמחייב שבועה אשאר, והוא הדין להודאה במקצת.

תקנת חכמים היא - ולא משום העדאת עדים, וכדפרכינן לעיל: כי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי.

אי אמרת בשלמא מדאורייתא חייב - כלומר, גבי שבועה דאורייתא, כגון בהודאה במקצת.

תוספות בבא מציעא ד, א

ותנא תונא אידך דר' חייא - אנן סהדי דמאי דתפיס האי כו' פרש"י כיון דהוי כהעדאת עדים משתבע מדרבי חייא קמייטא

וקשה כיון דלא מצי לאוכוחי הך ברייתא דהילך אלא מכח קמייטא לימא ותנא תונא אקמייטא

לכך י"ל דאנן סהדי לאו דוקא דמאי דתפיס מחשבין ליה השתא טפי מהעדאת עדים וחשיב כאילו מודה ליה

דדידיה הוא

אך קשה דמ"מ איכא למיפרכך דמתני' כי היכי דהאי מודה להאי האי נמי מודה להאי ואפ"ה קמשתבעי כדפריך

אקמייטא ומאי תיקן

וי"ל דהשתא נמי מוכח טעמא דבסמוך אי הילך פטור לא הוי מתקני רבנן שבועה דליכא דכוותה

באורייתא אבל לרבי חייא קמייטא כי נמי בהעדאת עדים פטור מתקני רבנן שבועה במתני' דחשיב הודאה

במאי דתפיס חבריה

ודוחק דלפ"ז הא דלא קאמר ותנא תונא אקמייטא משום דמאי דתפיס חשיב כהודאה וזו לא היתה פירכתו

למעלה אלא מטעם כי היכי דאנן סהדי להאי כו'.

תוספות הרא"ש בבא מציעא ד, א

ונראה דלא גרסי' הכא אנן סהדי דלא שייך כאן עדות כמו לעיל דמיייתי לה על העדאת עדים, אלא ה"ג

והא הכא דמאי דתפיס האי הילך הוא ואפ"ה משתבע ובעין דאורייתא הוא וכדמפרש ואזיל במסקנא,

ולא שייך למימר כי היכי דלהאי הילך להאי נמי הילך כדפריך לעיל דנהי דשייך הילך בזה ובזה מכל מקום

משתבעי משום דלא מודו להדדי אלא דמ"מ חשיב כהילך לפי שהוא בפנינו ועל כרחו נוטלו, הילכך מסייעא

מתני' לדר' חייא בתרייתא דאי הילך מדאורייתא פטור לא הוו מתקני שבועה דליכא דכותה באורייתא, אבל

לדר' חייא קמייטא ליכא למימר אי העדאת עדים מדאורייתא פטור היכי מתקני רבנן שבועה דליכא דכותה

בדאורייתא דאי מאי דתפיס כל חד חשיב כהעדאת עדים א"כ איכא סהדי דאין בידו חמשים אחרני דקא תבע

וא"כ למה ישבע, אלא ודאי מה שאנו רואים שהוא תפוס בחצי הטלית לא חשיב כעדים מעידים שיש לו בידו

חמשים דשמה שלא כדן תפס בו ואינם מעידים שהוא שלו אבל מכל מקום כהילך חשיב אף על פי שחברו אינו

מודה שהיא שלו, כיון שהיא בפנינו ועל כרחו נוטלו.

בעל המאור בבא מציעא א, א

הילך נמי כמודה במקצת הטענה דמי ותנא תונא שנים אוחזין בטלית וכו'

ואיכא דקשיא ליה מ"ט לא אקשי ליה מי דמי כדאקשי לדרב חייא קמייטא

ותירץ הרב ר' אברהם בשם הרב ר' יצחק בן מרן לוי ז"ל אילו היכא דאמר ליה חד לחבריה שקיל מנאתך בלא שבועה אפ"ה משתבע אידך וכו' כדאיתא בפירושו וזה התירוץ לא נ"ל כי אף על פי שהדין כך הוא אין זו הוכחה דהא איכא למימר עלה היא גופה מנא לך וכל מקום שלא נשנה בלשון ההוכחה בפ"י במשנתנו יש לבעל דין פתחון פה לחלוק ואין זו הוכחה ואפילו היא עיקר אלא כך נראה לי פירושה הילך נמי כמודה במקצת דמי ולא אמרי' כמאן דנקיט להו בידיה דמי ואף על פי שמזומנין לתת ודלא כרב ששת דאי ס"ד כרב ששת וכיון שמזומנין לתת כמאן דנקיט להו דמי והא מתני' דשנים אוחזין שהם מזומנין לחלוק ואנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא ולא הילך דהודאה קאמרי' דהא ודאי לא קא מודה חד מינייהו לחברי' כלל אלא הילך דהזמנת חלוקה קאמרינן אי ס"ד כיון דמזומנין לחלוק כמאן דפליגי דמו א"כ ליכא שבועה כלל דהא ודאי פשיטא לן דאילו פלגואה עד דאתי לקמן תו לא משביעינן להו אלא אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה וכי היכי דהכא לא אמרי' הילך דמזומנין לחלוק כמאן דפליגי דמי הם ה"נ במודה מקצת לא אמרי' הילך שמזומנין לתת כמאן דנקיט להו דמי והיינו דאמרי' ותנא תונא ולא למימרא שיהא דין משנתנו דין מודה מקצת ומש"ה לא מקשינן עליה מי דמי כדאקשי' לדר' חייא קמייטא ודאמרינן אי אמרת בשלמא הילך מדאורייתא חייב מתקני רבנן שבועה כעין דאורי' לאו למימרא שיהא בדין משנתנו שום זכר להודאה במקצת אלא מאי כעין דאורי' דלא אמרי' הילך כמאן דפליגי דמי כעין דאורייתא ולא אמרי' הילך כמאן דנקט להו דמי וזה פי' יפה.

כתוב שם לראב"ד בבא מציעא א, א

במאור שם. לרי"ף סי' רמו (בבא מציעא דף ד).

כתוב שם: הילך נמי כמודה מקצת הטענה דמי...

אמר אברהם: אין זה התירוץ מישב את הדעת כי אעפ"י שאמר האחד לחבירו טול המחצה בלא שבועה, איך יצאו שניהם מידי שבועה, והלא המחצה שהודה לו נוטל בלא שבועה, וזה נוטל מה שתופס בידו והשאר חולקין בשבועה. ויש הילך בשניהם, זה אומר הילך במחצה וזה אומר הילך במה שתופס בידו. ועקר הקושיא אינה כמה שהם אומרים, אבל היא למה לא אמרה על קמייטא כמו שאמר בכאן [דף ד א]: ורבי חייא, אין, שבועה זו תקנת חכמים היא, דהא אית להו סהדי לתרוייהו. מיהו א"ב בעלמא איכא שבועה דאורייתא במקום דאיכא עדים במקצת, תקינו לה רבנן הכא אף על גב דאיכא עדים לתרוייהו וכו' כדאמרינן בבבא מציעא. זה הוא עיקר הקושיא. ויש אתנו תירוץ יפה על זה.

חידושי הרמב"ן בבא מציעא ד, א

והא הכא כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא. פירש"י ז"ל דקס"ד דאיתא לדרבי חייא קמייטא ומשום דאנן סהדי הוא דמחייב ואף על גב דהילך הוא ולא ס"ד דמתני' תקנת חכמים היא עד דאוקמה רב ששת בהכי, ודאמרינן כי איתמר ותנא תונא אידך דר' חייא איתמר דאלמא לקמייטא ליכא ראייה כלל, אמסקנא קיימינן דאמרינן תקנת חכמים היא ולא משום עדים כדפרכינן כי היכי דאנן סהדי דהאי ה"נ אנן סהדי דהאי.

והא דאמר רבי חייא אי אמרת בשלמא הילך חייב וכו' פירש"י ז"ל גבי שבועה דאורייתא כגון בהודאת מקצת, משמע דבמתניתין ליכא הודאת מקצת כלל, וע"כ אתה אומר כן דהא כי אמרינן מעיקרא דאידך דרבי חייא איתמר להאי פירושא דמפרשין השתא בגמרא קאמרינן אלמא לקמייטא ליכא מינה ראייה כלל, וכך פירושה אי אמרת בשלמא היכא דאיכא שבועה דאורייתא הילך לאו כמאן דנקיט ליה דמי הכא נמי לאו כמאן דנקיט ליה דמי, אלא אי אמרת הילך בדאורייתא פטור דכמאן דנקיט ליה דמי ה"נ נימא דהרי היא כמי שחלקוהו כבר ולא ישבעו, זהו פירוש לפירש"י ז"ל, וזה הפירוש כתוב בספר המאור והוא נכון. ומיהו תמיה לי ודאי מה שתפס בידו כמאן דפסיק דמי שאפילו בחליפין קנה כדאיתא לקמן (ז' א') ואפ"ה מחוי רבי אבהו ובשבועה, ואמאי הוא ודאי כמו שחלקוהו דמי, ולא קשיא דמשום דקי"ל כר' ששת הוא דאמרינן לקמן הכי דאע"ג דכמאן דפסיק דמי חייב שבועה, לאו מי אמר רב ששת הילך כמאן דנקט ליה דמי ואפ"ה במתני' ישבע, ה"נ אף על גב דכמאן דפסיק דמי ישבע דשבועה זו תקנת חכמים היא וכל זמן שחולקין ומתעצמין בה חולקים בשבועה, ואלו לר' חייא לא מחייבי שבועה אלא היכא דתפסי בכרכשתא דלא כמאן דפסיק דמי, א"נ אפילו תפסו בגופה ולא ס"ל כמאן דפסיק דמי ולית ליה זה נוטל עד מקום שידו מגעת וכו'.

ולי נראה דכי אמרינן אידיך דר' חייא איתמר הדרין ממאי דס"ד דכיון דתפיס אנן סהדי דהכי הוא, אלא משום הכי מחייב שבועה משום דקאי האי ותבע ליה כוליה טלית ואמר כולה שלי ואף על פי שחברו כופר בכל אנו רואין מחצה ביד זה ואין כפירתו של חברו כלום בחציה, אבל בחציה האחר כפירתו כפירה ואנו מחייבין אותו שבועת מודה מקצת מפני חציה שביד חברו שלא כפר בה משום דכהודאה דמיא והילך הוא, ומהדר ר' ששת ואמר מתני' תקנת חכמים היא דהא אם אין כפירתו של זה בחציה כפירה אף של זה בזה נמי נמצא שאין כאן לא טענה ולא כפירה לחייב עליה שבועה, ור' חייא אמר לך אה"נ אלא רבנן כעין דאורייתא תקון וחשבי כל חד וחד כאלו הוא טוען הכל והלה מודה ואומר הילך במקצת וכן זה, אבל ללישנא קמא אי אנן סהדי דהאי אנן סהדי דהאי ולא [נ"א: דהאי וסהדי דהאי לא הוה כו'] הוה להו לתקוני שבועה כלל ואדרבה היא הנותנת שיפטרו.

חידושי הריטב"א בבא מציעא ד, א

ותנא תונא שנים אוחזין בטלית והא הכא כיון דתפיס וכו'.

וק"ל היאך יש הילך במשנתינו והלא כבר דחינו למעלה דמשנתינו אינה בדין מודה מקצת כלל דהא אנן סהדי לתרווייהו, והיכי אהדרין השתא למאי דהוה טעינן מעיקרא, ורש"י ז"ל נשמר מזה ואמר דהשתא קס"ד דאיתא לדר' חייא קמייתא נמי ומסייעא ליה מתני', ומשום העדאת עדים הוא דמחייב שבועה דהוי כמודה במקצת מק"ל ואף על גב דאיכא הילך נמי, ומאי דאיתמר לעיל דליתא לדר' חייא קמייתא ממתני', ואידיך בתרייתא איתמר, ההוא לישנא אמרינן ליה אדעתא דמסקנא דפריש תלמודא בסמוך, אבל השתא לא מסיק אדעתיה הכי, וכאילו תאמר כי לא היינו בבית המדרש כשנדחית ההיא דלעיל, דלאו בהדדי איתמר סוגיא דלעיל והא דאמרינן השתא, ויפה עיין רש"י ז"ל.

וראיתי אחד מן הגדולים שהוסיף על פרש"י ז"ל שרבינו סובר דבמסקנא נמי הדרין לדר' חייא קמייתא דאית ליה סמך ממתני', כדאמרינן גבי הילך נמי דאי אמרת בשלמא מדאורייתא הילך חייב מתקני רבנן שבועה כעין דאורייתא, שעשו התופס הזה כעין הילך, ומינה נמי דמתני' עשאוהו כמודה במקצת משום דאנן סהדי למר ולמר וכאלו יש כאן העדאת עדים, ומאי דדחינן לעיל היינו משום דקס"ד דר' חייא סבר כי שבועת משנתנו מן הדין ומן התורה, אבל השתא דפריש גבי בתרייתא דר' חייא שאין שבועת משנתנו מן התורה אלא תקנת חכמים כעין של תורה הדרין לסייעי נמי לקמייתא, דמשום דבדאורייתא אדם מתחייב שבועה ע"פ עדים במקצת תקון רבנן במתני' שבועה משום דאנן סהדי להאי דמאי דתפיס דידיה הוא וכן לאידיך, וזה אינו נ"ל מדברי רש"י ז"ל כלל, ואילו יאמר כן הו"ל לאקשו"י עליה דהא תלמודא קאמר לעיל דכי איתמר ותנא תונא אדר"ח בתרייתא אתמר אלמא אקמייתא לא איתמר כלל, ומה נפשך אי בעית לומר דבתרייתא איתמר ושבועה דמתני' מדין מודה מקצת והילך ומדאורייתא, הא לא ס"ד כלל דהא דחי דלתרווייהו איכא סהדי, ואי בעית לומר משום מסקנא דהויא כעין של תורה בהילך, הא אמרת דאפי' אקמייתא נמי אמרי' הכי, אלא ודאי הא ליתא ולא נתכוין לה רבינו לפי קוצר דעתו.

והא דאמרינן ור' חייא אמר לך אין תקנת חכמים היא ומיהו אי אמרת בשלמא הילך דאורייתא חייב. פרש"י ז"ל גבי שבועה דאורייתא כגון בהודאה במקצת, פי' דבמתני' ליכא מודה במקצת כלל על דרך האמת, וכדדחינן ליה מעיקרא ואפילו כעין של תורה א"א לאומרה. וטעמא דמילתא שאין לסמוך לדר' חייא ממשנתנו שתהא כעין של תורה, משום דהכא אנן סהדי למר ואנן סהדי למר, וע"כ א"א לעשות אלא אחד משני דברים, או שנייח עדותנו במקומה או שנסלקה לגמרי מכאן, שא"א להניח עדותנו לזה ולסלקה מזה שהרי בבת אחת ראינום תפוסים, הילכך אם נסלק עדותנו מכאן שנאמר שאין ראייתנו בתפיסה ראייה לחד מינייהו אין כאן שום העדאת עדים כלל וליכא סייעתא להא דר' חייא, ואם נניח עדותנו במקומה הא אנן סהדי לתרווייהו וליכא סייעתא לדר' חייא, אבל בבתרייתא דהילך נסלק עדותנו כמי שאינה, וה"ז דומה כאלו כל אחד מהן תובע לחבירו כל הטלית וחברו כופר מה שבידו, כי הכפירה במה שביד חבירו אינה כלום ומילי בעלמא נינהו לצערו והילך גמור חשיב, וכאומר לחבירו הריני נותן לך מחצה אף על פי שאיני חייב לך והוי כעין דאורייתא, וזה נ"ל נכון וברור והוי כשיטת רש"י ז"ל, ואיני חושש להאריך בכאן בשיטות אחרות דסוף סוף לכולהו איכא פרכי.

חידושי הר"ן בבא מציעא ד, א

ול"נ לאומרה בל"א וה"ק ותנא תונא שניים אוחזי' בטלית וקס"ד בשבועה זו של משנתנו שבועה דמודה מקצת הוא לפי שזה אומר כלה שלי הרי הוא כאלו תובע מנה לחבירו וזה שמשיב לו לא כי אלא כלה שלי אעפ"י שהוא

כופר בכלה מ"מ אינו ככופר הכל דעלמא דכופר בכל נשאר ברשותו כל מה שכופר בו וזה ע"כ נותן להתובע חצי תביעתו נמצא שסופו של דין זה כמודה במקצת דעלמא ולפיכך אנו רואי' כופר בכל זה כאלו הודה במקצת מן הטעם שאמרנו ונשבע, ומ"ה אמרי' אעפ"י שהוא כמודה במקצת מ"מ הילך הוא אלא לאו ש"מ דהילך חייב וא"ת והיכי ס"ל דשבועה זו שבועה של מודה במקצת הוא מפני שסוף של טלית זה ליחלק ה"ל כאלו הודה במקצת דא"כ אף תביעתו של זה שתובע כלה אינו תביעה דאנן סהדי שסוף טלית זו לחלוק וא"כ אין כאן לא טענה ולא כפירה וכי היכי דבר"ח קמייטא מקשי' כי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי ה"נ הו"ל לאקשוי' השתא היכי ס"ד דשבועה זו של מודה במקצת הוא והא כי היכי דאנן סהדי דאין כפירתו אלא כפירה בחציו ה"נ אנן סהדי דאין תביעתו תביעה

י"ל דודאי כופר בכל שאינו נשאר ברשותו כל מה שהוא כופר אינו ככופר בכל דעלמא דהתם נשאר אצלו כל מה שהוא כופר עליו והכא ע"כ נותן חצי"י והרי הוא כמודה מקצת (וברשותי') [וכי שותי'] בעלמא הוא דקא מחוי' ולפיכך ראוי שישבע כמודה מקצת גמור אבל תובע זה אעפ"י שאינו משיג כל תביעתו לא נשתנה כלל משאר כל התובעים שאף הם אינם נוטלין אלא אותו מקצת שנתבע מודה עליו וזה ברור ופשוט אעפ"י שנעלם מעיני כל הראשונים ז"ל. ומ"ה הוה ס"ד השתא דשבועה זו של משנתינו שבועה של מודה במקצת הוא ואמרי' ולר' ששת קשי' מתני' ומהדרי' א"ר ששת מתני' תקנת חכמים הוא כלומר אפי' כפי דבריך שאתה בא לדון כופר זה כמודה במקצת א"א לומר לך בשבועה זו שבועה של תורה היא אלא תקנת חכמים הוא בעלמא שכיון שהודאתו אינה מתבררת מתוך דבריו דאדרבה בכל הוא כופר ואינה הודאה אלא מתוך (דין) [הדין] בעצמו שהוא כך נמצא שקדמה הודאה לתביעה דמכיון שבאו לפנינו ובין שניהם אוחזי' בטלית אנו רואי' כאלו כל אחד הודה לחבירו בחציה וכל שקדמה הודאה לתביעה אפי' במודה מקצת גמור אין שבועת התורה חלה עליו מדאורייתא מדאמרי' בפ' שבועות הדייני' טענו חטים וקדם והודה לו בשעורי' [אם כמערים] חייב ואם במתכוין פטור וכבר כתבנוה שם בע"ה וכיון דע"כ שבועה זו תקנת חכמים הוא אין לך ראי' דהילך חייב דהכא מן התקנה בלבד הוא נשבע ומהדר לי' ר' חייא אין ת"ח כדאמרת אלא מיהו א"א בשלמא הילך מדאורייתא חייב הו"ל שבועה של דבריהם כעין מודה במקצת של תורה אא"א דהילך מדאורייתא פטור היכי תקינו רבנן שבועה דלאו כעין דאורייתא כלל כנ"ל: